

AANHANGSEL.

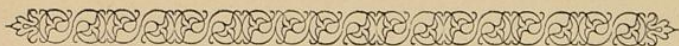
BASTAARDEN VAN CLEVE.

Ongetwijfeld hebben eenige heeren uit het huis van Cleve bastaarden nagelaten. In dien tijd was dat algemeen.

RICOLD de Cleve, genoemd 15 Februari 1334, was zeker geen bastaard van Cleve. Hij was pastoor in die parochie.

Wel schijnt een bastaard van Cleve geweest te zijn de gemelde zoon van graaf DIEDERIK V, de miles EVERHARD. Een weinig vroeger komt voor WALTHERUS de Clyvo, wiens zoon HENRICUS aanspraak maakte op het patronaat der kerk te Kellen, 30 April 1249. WALTHERUS is mogelijk een bastaard geweest van een der zonen van DIEDERIK V. Behalve dezen WALTHERUS is ons geen ander in dien tijd voorgekomen die den naam van CLEVE voerde. Onder de talrijke geslachten, die thans VAN CLEVE of VAN KLEEF heeten, is mogelijk nog wel een, dat VAN WALTER of diens zoon HENDRIK afstamt.

AANTEEKENINGEN.

I.

¹) Castra Vetera, Furstenberg bij Xanten (SPEURATH, *Altherth. Merkwürdigkeiten der Stad Xanten* en PH. HOUBEN *Denkmaeler van Castra Vetera*) lag in het land der Batavieren, want BRINIO de bondgenoot van CLAUDIUS CIVILIS ontdeed zich van zijn langen baard en lang hoofdhaar na de verovering van die legerplaats. Hun vaderland was toen van Romeinen gezuiverd. BRINIO had zijne gelofte vervuld.

²) NETTESHEIM, *Geschichte Gelrens* I, s. 1, meent, dat Gelduba (Gelb bij Uerdingen) en Hordonii Castra nog in het gebied der Ubiërs lagen. De Romeinen volgden echter het stelsel der natuurlijke grenzen en alzoo moeten de Zonsbeek en Erft grensrivieren geweest zijn.

³) Over Rijnland, het land tusschen Rijn en Maas, vindt men belangrijke artikelen in het *Westdeutsche Zeitschrift*. Prof. ARNOLD te Marburg leverde in dat tijdschrift I. heft 1. s. 1, eene studie *zur Geschichte Reinlands*. Over dat gedeelte wat thans tot Nederlandsch Limburg behoort, leze men de belangrijke artikelen in de *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le duché de Limbourg*; vooral het voortreffelijke opstel van den Eerw. heer JOS. HABETS in Tome XVIII

(1881). Over Nijmegen bestaat eene uitgebreide litteratuur; over Tusschen Maas en Waal bijna niets. Daar schijnt een graafschap Hare bestaan te hebben: «Hervarde, in comitatu Hare, Super flumen Was,» werd 2 Oct. 1024 door Keizer KOENRAAD in vollen eigendom geschonken aan den bisschop van Luik. CHAPEAUVILLE, *Gesta pontificum Leodiensium* I. 210.

4) Overal is het land tusschen Rijn en Maas vol van overblijfselen van gebouwen uit den Romeinschen tijd. Veel is gevonden en nog meer verloren geraakt. Nog voortdurend doet men daar ontdekkingen. Die daarvan op de hoogte wil zijn, leze genoemd *Zeitschrift*. FAHNE leverde in zijn *Bocholtz, 1er Band, 1er Abtheilung*, s. 188 u. f. eenige, uitstekend goede artikelen over de vroegere geschiedenis en topographie van het land tusschen Rijn en Maas. Wij stemmen niet altijd met hem overeen, bv. wat de namen op de kaart van PEUTINGER en in den *Reiswijzer* van ANTONIUS betreft. Zoo meende hij, dat Arenatio van de kaart van PEUTINGER, Harenatio van den reiswijzer van ANTONIUS en Arenacum van TACITUS, moet gezocht worden in het tegenswoordige Cleve, terwijl oudere schrijvers Arnhem achten te zijn het Arenacum van TACITUS. Dr. G. ACKER STRATINGH heeft in zijn voortreffelijke *Aloude Staat* de Romeinsche wegen en plaatsen hier te lande met juistheid aangegeven. Hij geeft de ligging van Arenacum op bij Millingen, de naam schijnt nog bewaard in het bijgelegen Erlecum, en hoe juist zijn vermoeden en zijne becijferingen waren, is gebleken uit de ontdekkingen in 1885 door den Zeer Eerw. heer W. P. L. VAN EYCK,

pastoor te Millingen, gedaan bij opgraving van een stuk weiland bij het gehucht Zeeland, tegenover Doornenburg, $\frac{3}{4}$ uur van Erlecum, en later in een akker aldaar. Tot nu toe is echter een belangrijk gedeelte van het terrein ondoorzocht gebleven; intusschen zijn de fondamente van een Romeinsch gebouw met verscheidene oudheden, alles van Romeinschen oorsprong, ontdekt. Voor ons ligt eene uitvoerige mededeeling van den Eerw. VAN EYCK, wien wij ook hier onzen dank betuigen voor zijne inlichtingen.

5) Deze verklaring van het ontstaan van de Franken en hun naam schijnt ons, even als de later in ons opstel vermelde verdeeling in Saliërs en Ripuariërs, de eenvoudigste en aannemelijkste. Niet in alle opzichten zijn wij het eens met Dr. LAMPRECHT in zijne *Frankische Ansiedlungen und Wanderungen* in Rijnland. Zie genoemd *Zeitschrift* I. 2. s. 1, u. s. w. Het historische gedeelte laten wij echter gelden. Maar over het geographische zijn wij het niet met dien geleerde eens. Zoo woonden de Anglen en Warnen zeker niet bij Tongeren in Hespengou. De naam der Warnen schijnt bewaard te zijn gebleven in het eiland Voorne. ADAM van Bremen (11^e eeuw) zegt, dat de Saksen eerst bij den Rijn woonden en Anglen genoemd werden, van welke een gedeelte naar Brittannie overstak. TACITUS vermeldt Anglen en Warnen onder eene wet levende, die wet heet Angliorum et Werinorum, hoc est Thuringorum. PROCOPUS, *de bello Gothico* L. VI. c. 10 plaatst Anglen en Warnen omstreeks 550 aan de Noordzee bij den mond van den Rijn. In het testament van WILLEBRORD vindt men vermeld «villa quae vocatur

Aimistadi super fluvio Wielheo in pago Turingasnes, d. i. Heenvliet aan de Wielingen (Maas) op het eiland Voorne. Hieruit blijkt wel zeer duidelijk, dat de Warnen niets met Tongeren te maken hadden maar met de Turingers.

6) Sedert VALENTINIANUS II is de naam van Ripuariërs bekend. De naam Saliërs was reeds ten tijde van JULIANUS in gebruik. De Hattuariërs kunnen zich niet tusschen Rijn en Maas gevestigd hebben, voor men de Sicambren bij Tongeren aantreft, want zij vestigden zich in de landen van deze tusschen Rijn en Maas.

7) Over de vroegere staatkundige inrichting der Germanen, hunnen heerban en de gevolgen, zie men MOSER in zijne *Osnabrückische Geschichte*.

8) Hier verwijzen wij weder naar FAHNE. De meeste Germaansche volken hebben zich in den aanvang der Frankische beweging gesplitst. Zoo woonden ten tijde van TACITUS de Bructeran bij Paderborn, en in het jaar 393 vindt men Bructeran aan het Hircinische woud. CLAUDIANUS *Paneg. in Consulat. Honorii* zegt:

«Venit accola sylvae

Bructerus Hirciniae.»

en SIDONIUS APPOLLONARIUS *Carm. VII, S. 324*:

Bructerus ulvosa vel quem Nicer abluit unda

«Prorumpit Francus.»

in de vijfde eeuw. Toen woonden zij aan de Necker, het zuidelijkste de Franken.

De Chamaven woonden ten tijde van TACITUS aan de Elbe. Zij maakten zich met de Angrivariërs toen

meester van de landen der Bructerer ten noorden der Lippe in het later bisdom van Paderborn. Zuidelijk van die rivier bleven de Bructerer. Chamaven waren zeker Quacken of Kwekken en een deel van dat volk woonde tot den Rijn in Hameland. De Chamaven, die JULIANUS in de Betuwe en op de Veluwe vond, waren andere dan die in Nassau. De veldtocht van ARBOGASTUS heeft niet in ons land plaats gehad. Eenige Hattuariërs schijnen zich in Frankrijk aan de Saone (Dpt. Haute Saone) gevestigd te hebben waar een Pagus Hattuariorum voorkomt vermeld in de rijksverdeeling van 839. Wij bepalen ons tot voorbeelden bij volken die op ons land betrekking hebben. De stof is te uitgebreid om die hier geheel te verwerken. Dit echter wenschen wij bijzonder te doen uitkomen, dat de Bructerer van welke TACITUS spreekt niet in ons land woonden.

8) FAHNE onthefte ons van de taak hier uitvoeriger dit onderwerp te behandelen. Zijn historisch gedeelte in zijn werk over Bocholtz is met zeer veel zorg bewerkt. Het blijkt, dat hij in de door hem aangehaalde bronnen werkelijk heeft gezocht. Wij zouden zijne bewijzen nog wel met eenige kunnen vermeerderen, maar zien daar het nut niet van in, tenzij men over ondergeschikte punten met hem van meening mocht verschillen, en dan zou dat in bijzondere opstellen moeten behandeld worden.

9) Zie MARTIN, *Histoire de France*.

II.

1) In dit hoofdstuk hebben wij vooral gebruik gemaakt van wat FAHNE er over levert. Wij zijn het echter niet op alle punten met dien ijverigen geleerde eens, gelijk blijken zal.

2) Om al te veel getallen en aantekeningen te vermijden, hebben wij jaartallen ontleend aan de oorkondenboeken van LACOMBLET en Bn. SLOET, de plaatsen niet opgegeven waar de daarop betrekking hebbende oorkonden te vinden zijn, men kan ze gemakkelijk in die uitstekende standaardwerken terug vinden of op het jaar, of, bij gebruikmaking der indices, op den naam.

3) Wij verschillen in de uitlegging der Rijksverdelingen van FAHNE.

4) Dr. NORREBERG. *Geschichte der Herlichkeit Grefrath*. Viersen und Arnhem 1875.

5) Men leze over deze mark wat LACOMBLET er van zegt *Urk. Saml.* 152. n°. 236 en 675. Eerst dacht hij aan Wachtendonk, later kwam hij daarop terug en plaatst deze marke bij Udem.

III.

1) Boven ieder ander ons bekend werk, verdient den beoefenaar van de geschiedenis der middeleeuwen aanbeveling, het werk van Dr. GUSTAV RICHTER, *Zeitafeln der Deutschen Geschichte im Mittelalter*, Halle a. S. 1881. Niet alleen toch zijn daarin de voornaamste feiten vermeld, maar ook de bronnen voor

de verschillende tijdvakken aangegeven, en talrijk de woordelijke aanhalingen van teksten van gelijktijdige of kort na de vermelde gebeurtenissen geleefd hebbende schrijvers. Op 174 bladzijden vindt men een ware schat van historie van 481 tot 1254. — De prijs is zoo gering, dat wel iedereen het zich kan aanschaffen.

²⁾ Natuurlijk waren hiervan uitgezonderd vorstelijke geestelijke heeren. Deze stelden echter over *gedeelten* van hun gebied aan graven, voogden, enz.

³⁾ Voor zoover mij bekend komt die titel slechts eenmaal voor, gedragen door een heer VAN LOON in Westphalen. — Uit de oorkonde (SLOET n°. 300) blijkt, dat daarmede een onder den bisschop van Munster staanden graaf werd aangeduid, geen koninklijke of rijksgraaf, ook geen vrijgraaf, want er wordt gesproken van het regimen populare dat door hem werd uitgeoefend, terwijl een vrijgraaf wel jurisdictio maar geen regimen bezat; wel rechtspraak maar geen regeering.

N. B. Voor dit Hoofdstuk is voornamelijk gebruik gemaakt van de werken van VON MAURER en VON STRANTZ. Daaraan is natuurlijk slechts datgene ontleend, wat tot goed begrip van de vervolgens te behandelen onderwerpen noodig is.

IV.

¹⁾ Omtrent het cijfer der Frankische DIEDERIKKEN heerscht eenige verwarring. Zoo noemt Bn. SLOET in n°. 1 zijner oorkonden THEODERIK, tusschen 673

en 971, DIEDERIK I en Bn. van SPAEN, THEODERIK, tusschen 720 en 737, DIEDERIK II. — De Fransche schrijvers van den laatsten tijd volgen een anderen regel. Zij noemen den oudsten zoon van CLOVIS THÉODERIC of THIERRI Ier, 311—534. — THIERRI II, den tweeden zoon van CHILDEBERT II in 596; THIERRI III, den derden zoon van CLOVIS II, 670—691, en eindelijk THIERRI IV, den derden zoon van DAGOBERT III, 720—737.

Wanneer men nu bladz. 28 vindt DIEDERIK III, tusschen 673— en 691, dan is dit geen fout, al vindt men in het oorkondenboek DIEDERIK I. Wij hebben slechts eene methode gevolgd, die ons duidelijker scheen.

*) Zie hier een kort overzicht van de geschiedenis der hofmeiers voor zoover die betrekking heeft op den inhoud van dit werkje.

De Ripuarische wet werd geredigeerd onder DIEDERIK Koning van Austrasie, hij stierf 534.

THEUDEBERT Koning van Austrasie en DIRK Koning van Orleans en Bourgondië slaan CLOTARIUS Koning te Soissons. DIRK verkrijgt het land tusschen Seine, Loire en den Oceaan, 600.

BERTHOLD, hofmeier van DIRK, wordt 404 doot LANDRI, generaal van CHLOTHARIUS geslagen.

PROTANES, de volgende hofmeier van DIRK, vermoord zijnde, werd CLAUDIUS, een Galliër, hofmeier. DIRK is meester van den Elsas.

In 610 deed THIEDBERT een poging om den Elsas te herwinnen. Conferentie bij Selz. De Elsas wordt aan THIEDBERT afgestaan 612. De Elsas door DIEDERIK hernomen (slag bij Toul). THIEDBERT vlucht over den

Rijn en keert weldra terug. Slag bij Tolbiak (Zulpich). BERTHARIUS hofmeier van DIEDERIK. Keulen ingenomen. BERTHARIUS neemt THIEDBERT gevangen, Wordt gedood te Chalons sur Saone oud 27 jaar. In 612 is DIEDERIK Koning van Bourgondie en Austrasie.

613. CHLOTARIUS alleen Koning. Sedert 584 over Neustrie. RADCN hofmeier over Austrasie.

622. DAGOBERT Koning van Austrasie (mederegent) behalve Ardennen en Vogesen. PEPIJN VAN HERSTAL en ARNOLF bisschop van Metz. In 628 is DAGOBERT Koning over het geheele Frankische rijk. 622 schenkt hij de Saksen vrijdom van hun tribuut van 500 ossen 's jaars. 632 of 633 stelt hij zijn zoon SIEGEBERT, die 8 jaar oud was, aan in Austrasie onder toezicht van CUNIBERT en ADALGISES. DAGOBERT sterft 19 Januari 638. Na zijn dood zijn de hofmeiers wezenlijke meesters in het Rijk.

SIEGEBERT Koning van Austrasie in 638. PEPIJN sterft in 639. Hem volgt zijn zoon GRIMOALD. OTTO, zoon van BERO, hofmeier. SIEGEBERT wordt in zijn oorlog tegen de Turingers in 640 verslagen. LEUTHARIUS hertog van Alemannie vermoordt den Austrasischen hofmeier OTTO in 642.

CLOVIS III Koning van Neustrie en Bourgondie. EGA hofmeier. ECHINOALD of ARCHIMBALD 640. FLAOCATUS stierf 642. CLOVIS II dood na 5 Sept, 656, oud 33 jaren.

De hofmeier GRIMOALD doet DAGOBERT, zoon van SIEGEBERT, in 656 door DIDO, bisschop van Poitiers, den schedel scheeren en hem naar Schotland voeren; hij maakte zijn eigen zoon CHILDEBERT Koning. Deze regeerde slechts zeven maanden. GRIMOALD stierf te Parijs waarheen hij door de Austrasische edelen gezonden was.

ERCHINOALD, dood 637. EBROIN hofmeier over Neustrie onder CHLOTARIUS II. CHLOTARIUS is dood 670. DIRK III, 3e zoon van CLOVIS, Koning van Austrasie en Bourgondie.

CHILDEBERT II, 2e zoon van CLOVIS, in 661 Koning van Austrasie. WULFOALD hofmeier. EBROIN werd 670 in het klooster van Luxen gestoken. DIEDERIK III te St. Denis. In 671 werden beiden er uit bevrijd (volgens MABILLON rekende DIEDERIK zijne regeeringsjaren na de herstelling). EBROIN wordt DIEDERIKS hofmeier over Austrasie, maar wapent zich weldra tegen zijn Koning ten voordeele van een onderstelden zoon van CHLOTARIUS III (CLOVIS). Hij werd ondersteund door DIDIER, bisschop van Chalons sur Saone, en BODO, bisschop van Valence, en WARNER, hertog van Champagne. In 664 sloeg EBROIN DIEDERIK en zijn hofmeier LEUDERIUS dien hij vermoorde. St. LEGER werd door WARNER blind gemaakt en in een klooster gestoken. Daarna verzoende EBROIN zich met DIEDERIK en werd diens hofmeier. Hij liet GUERIN, broeder van St. LEGER steenigen. St. LEGER zelf werd in Oct. 678 te Fecamp in het klooster gedood. In 676 deed ADALRIK hertog van Elsas een poging om EBROIN te verjagen, maar delfde het onderspit, hoewel de Austrasische edelen op zijne hand waren. ADALRIK wordt afgezet 4 September 676. DIEDERIK en EBROIN slaat 680 bij Lafon de Hertogen MARTIN (zoon van WULFOALD) en PEPIJN VAN LANDEN die zich van Austrasie hadden meester gemaakt. EBROIN wordt in 681 vermoord door HERMENFRIED. VARATO hofmeier 683. GISLEMAR hofmeier, wordt door PEPIJN bij Namen geslagen. Sterft 684. VARATO ten tweede male hofmeier na zijn zoon GISLEMAR. Sterft 686, BERTHARIUS

hofmeier. Koning DIEDERIK en BERTHARIUS bij Tetri geslagen in 687. Na BERTHARIUS NORBERT hofmeier van DIEDERIK. PEPIJN in 686 tegen den Frieschen Koning RADBOUD, DIRK sterft in de lente van 691.

³⁾ VENANTIUS FORTUNATUS, bisschop van Poitiers van 510 tot 590, zong «ad CHILPERICUM Regem:

Terror et extremis Frisonibus atque

Suevis qui neque bella parrant, sed tua frena rogant.
CHILDERIK sloeg in 564 de Varnen, die een inval in Austrasie gedaan hadden.

⁴⁾ Ex hoc autem tempore jam non de principatu Francorum sed de diversarum gentium acquisitione, quae quondam Francis subjectae fuerant invicto principi certamen instabat, id est contra Saxones, Frisonibus Harum enim gentium duces in contumaciam verso a Francorum, se dominio per desidiam praesumptione adstraverant. *Ann. Mett.* anno 688.

⁵⁾ De giftbrief van graaf EBROIN (SLOET n°. 6) is ontleend aan PARDESSUS *diplomata*. De uitgave van PARDESSUS is genomen naar het Gouden Boek van Epternach. Epternach werd in 698 door WILLEBRORD gesticht. Hij was in 690 hier te lande aangekomen. DIEDERIK III werd in 673 Koning (effectief), zoodat zijn eerste regeeringsjaar was een gedeelte van 673 en 674. De hofmeier EBROIN werd gedood in 681.

Het is alzoo onmogelijk, dat de hofmeier EBROIN in het eerste jaar der regeering van Koning DIEDERIK III iets aan de kerk te Rinderen kon geven, als WILLEBRORD toen custos was dier kerk.

In het stuk is geen sprake, dat toen de brief gegeven werd de kerk van Rinderen aan Epternach behoorde of aan die abdij of aan WILLEBRORD geschonken werd. In het testament van WILLEBRORD wordt alles vermeld wat hem door edele Franken geschonken werd met vermelding hunner namen. EBROÏN noch Rinderen worden daarbij genoemd. Niet echter worden opgegeven wat hij van PEPYN, PLECTRUDIS en den hofmeier KAREL verkregen had. Daartoe zou dus ook de kerk van Rinderen kunnen behoord hebben.

Tusschen 776 en 798 (SLOET n°. 10) verkreeg Epternach een waard tusschen Rinderen en Brienen van KAREL DE GROOTE, daardoor kwam Epternach vermoedelijk voor het eerst in eenige betrekking tot Rinderen. In 948 gaf Koning OTTO I aan het klooster Epternach terug de villa Rinderen, in de Duffel, in het graafschap van IRINFRIED, welke, zooals de Koning zegt, op onrechtvaardige wijze aan dat klooster was ontnomen. Van de kerk is in die oorkonde geen sprake. Niet voor 6 Mei 1069 wordt de abdij van Epternach, door Paus ALEXANDER, bevestigd in het bezit van de kerk van Rinderen en wat er toe behoort. Minstens van dien tijd zal dus Epternach aanspraak gemaakt hebben op het bezit dier kerk, maar daarmee komt niet overeen, dat KOENRAAD, Aartsbisschop van Keulen, in 1238 de kerk van Rinderen *schonk* aan de infirmerie van Epternach, uit medelijden met den behoeftigen toestand van deze, en dat in die oorkonde geen het minste gewag wordt gemaakt van eenig recht, of beweerd recht, der abdij op die kerk.

Hoewel de Duffel kerkelijk onder het Bisdom van

Utrecht, diakenaat Emmerik, behoorde, maakte Rinderen daarop eene uitzondering; dit behoorde tot het Bisdom van Keulen, aartsdekenschap Xanten. WILLEBRORD is nooit Aartsbisschop van Keulen, noch aartsdiaken van Xanten geweest. De kerk van Rinderen behoorde niet aan Epternach vóór 1238, zijn dus de woorden: «ubi nunc dominus pater et pontifex WILLEBRORDUSEPISCOPUS CUSTOS ESSE VIDETUR» wezenlijk aanwezig geweest in het origineel: *dan was dat origineel niet echt.*

Daar het Gouden Boek van Epternach echter geschreven is in de XIIe eeuw, is, in verband met het voorgaande, zeer waarschijnlijk, dat toen Epternach aanspraak maakte op de kerk, of dat de overschrijver die aanspraak in zijn Gouden Boek voorbereidde en dat tengevolge van eene kopie uit dat boek PAUS ALEXANDER II, de kerk van Rinderen onder de bezittingen van Epternach vermeldde, maar aartsbisschop KOENRAAD erkende dat recht niet in 1238.

Er is geen reden om aan de echtheid van den inhoud van het stuk (behalve de vermelding van WILLEBRORD) te twijfelen, zoodat nog overblijft de tijdsbepaling en de aanwijzing van den persoon des gevers.

Kort nadat DIEDERIK III uit het klooster gehaald en Koning geworden was, ontvlood ook EBROIN uit het klooster waar men hem had opgesloten, en begaf zich na den dood van CHILDERIK, die voor April 644 plaats had, naar Austrasie. Daar verklaarde hij zich weldra tegen Koning DIEDERIK en riep tot Koning, onder den naam van CLOVIS, iemand uit, dien hij voorgaf te zijn een zoon van CHLOTARIUS III. Met dezen trok hij naar Parijs terwijl DIEDERIK naar Baissieu in Picardie vluchtte.

Dit had plaats vóór Augustus van 674. Zoodat volgens het leven van ST. LEGERIUS (ST. LEGER) in de *Acta Sanctorum* 2 Oct.), door EBROÏN deze brief kan gegeven zijn in het tweede kwartaal van 674, want toen was hij in Austrasie en nog in vrede met Koning DIEDERIK III.

In het leven van den H. DRAUSIUS (*Acta Sanctorum* op 5 Maart) vindt men dat de hofmeier EBROÏN, die volstrekt niet op vijandelijken voet stond met de kerk, al heeft hij ST. LEGERIUS laten ombrengen, het vrouwenklooster van SANCTA MARIA buiten Soissons heeft gesticht, welk klooster door zijne vrouw, omdat de maagden daarin overlast leden, binnen de stad werd overgebracht. Die vrouw heet daar LEUTRUDIS of LENTRUDIS. Het klooster is gesticht in 675. Bij LEUTRUDIS had hij een zoon, Bovo genaamd.

Nu heet de beminde gade van EBROÏN in de brief, dien wij brengen op 674, THEODELINDA of zooals wij uitspreken DIEDELINDE, terwijl in het leven van ST. DRAUSIUS de vrouw van den hofmeester nu eens LEUTRUDIS, dan eens LENTRUDIS heet, zoo, LENTRUDIS, moet zij ook, volgens eene aanteekening aldaar, in den stichtingsbrief van het klooster te Soissons genoemd zijn. Zeer zeker levert de naam der vrouw hier bezwaar, waarbij wij echter opmerken, dat de lettergreep Linde in beiden de voornaamste plaats bekleedt, en zeer wel door den afschrijver in het Gouden Boek haar naam veranderd kan zijn, terwijl het overigens niet zelden voorkomt, dat personen in dien tijd bij veranderde levensomstandigheden van naam veranderden, en men in ieder geval te doen heeft met twee oorkonden van welke de eene in Duitschland, de andere in Frankrijk

werd opgesteld. In het eerste geval was haar man hofmeyer in Austrasie, in het tweede in Neustrie.

⁶⁾ In mijn werkje *De Graven in Hameland*, Arnhem 1873, heb ik getracht aan te toonen de indentiteit tusschen de graven van Nordgou en die van Hameland. Ik maakte daartoe gebruik van het artikel in *l'Art de vérifier les dates*, over de graven van Noordgou.

Dat artikel heb ik echter later niet altijd juist bevonden. Zoo vond ik in het leven van St. LEGER, EVERHARD (de Graven, bladz. 11) graaf van Suntgou zoon van ADELBERT, hertog van Elsaten, een volle broeder van hertog LUDFRIED, zijne vrouw was EMELTRUDIS, en dat hij bij deze twee zoons had WARINUS en RUTHARD, de laatste heet in *l'Art* zoon van LUITFRIED, ook leest men aldaar, dat hij kinderloos stierf.

Sedert is bij mij twijfel ontstaan of EVERHARD I wel een zoon was van RUTHARD, hetgeen ik onderstelde, terwijl GRANDIDIER aannam, dat hij een zoon was ALBERIK graaf van Nordgou, zoon van ETICHO. Ik onderstelde, dat RUTHARD dezelfde persoon is, die in oorkonde BRUNHARIUS vader van EVERHARD I genoemd wordt.

Overigens kwam ik er rond voor uit, dat ik volstrekt niet overtuigd was van de afkomst van EVERHARD I, die ook WRACHARIUS heet. In een brief van 9 Oct. 794 wordt hij genoemd zoon van wijlen BRUNHARIUS.

BRUNHARIUS moet omstreeks het jaar 750 een man geweest zijn in de kracht van zijn leven, en alzoo geboren omstreeks het jaar 726 of iets vroeger. In dat jaar was een graaf EVERHARD van zijne bezittingen

in de Betuwe ontzet, omdat hij met de vijanden van den Koning had zamengespannen. Wat de jaren betreft kan alzoo BRUNHARIUS zeer goed geweest zijn een zoon van dien EVERHARD. Daar toen even als thans gewoonlijk de kleinzoon naar zijn vaderlijken grootvader geheten werd, en jaren en de tijden wel overeenkomen, krijgt dat een groote graad van waarschijnlijkheid.

De afgezette EVERHARD *kan*, wat de jaren betreft, een zoon geweest zijn van RUTHARD, maar dat komt niet overeen met hetgeen men meldt van diens kinderloos overlijden. Hij en zijne vrouw toch schonken volgens de *Hist. de l'Egl. de Strasbourg*, al wat zij te Ettenheim bezaten aan de kerk te Straatsburg *omdat* zij geen kinderen hadden. Is dat zoo, dan kan hij niet zijn BRUNHARIUS, vader van WRACHARIUS of EVERHARD I, maar dan vervalt ook daarmede alle afstamming van EVERHARD I uit het Ettichonische geslacht, want EVERHARD I is evenmin geweest een zoon van ALBERIC graaf van Nordgou.

Ik heb gedacht, dat de in 726 van zijne bezittingen in de Betuwe ontzette EVERHARD een zoon was van EBROIN, doch daar men diens zoon vermeld vindt met den naam van Bovo, kan dat niet worden aangenomen. Evenmin kan hij diens kleinzoon geweest zijn. Mogelijk was hij een zoon van den Hofmeier BERCHARIUS, wiens dochter ADELTRUDIS gehuwd is geweest met DRIGO, zoon van PEPIJN VAN HERSTAL, en aan wien door I. M. KREMER ook een zoon wordt toegeschreven, HATTO of OTTO, uit wien o. a. het geslacht van Nassau zal gesproten zijn.

BRUNHARIUS was ongetwijfeld in Hameland gegoed,

of bezat daar de goederen te Wichmond, over welke in de oorkonde van 9 October 794 door zijn zoon WRACHARIUS beschikt werd. Dat die WRACHARIUS dezelfde persoon is als EVERHARD blijkt, daar onder de onderteekenaars diens zoon MEGINHARD voorkomt.

Daar met EVERHARD I de reeks graven aanvangt, die in Nordgou en Hameland zeer zeker tot hetzelfde geslacht behoorden, bepaalt zich de verandering die door deze onze conjectuur noodig is, slechts hiertoe, dat sedert EVERHARD I de graven in Nordgou niet behoorden tot den Ettichonischen maar tot den Ottonischen stam der Saliers.

Ten tijde van EVERHARD I, of diens zoon MEGINHARD, heeft in Hameland een ander aanzienlijk heer geleefd, die mogelijk van dezelfde stam was. OODHELMUS, de zoon van OODWERK, gaf in 797 en 799 goederen in de IJsselgou en Noordtwenthe van de kerk te Wichmond. Wij kunnen voor 's hands niets anders doen, dan de aandacht op dezen vestigen.

Later, in het midden der tiende eeuw, ziet men Hameland gesplitst in twee deelen, een noordelijk en een zuidelijk. In het zuidelijke staat een graaf uit het huis, wij zullen maar zeggen van Nordgou, het noordelijke onder een graaf van Lahngou. Die verdeeling kan hebben plaats gehad tusschen twee zoons van den Hofmeier BERCHARIUS, wij stelden die te zijn EVERHARD en OTTO.

Bij I. M. KREMER die in zijne *Origo Nassöicarum* OTTO stelt zoon van den hofmeier BERCHARIUS, is de opvolging van diens afstammelingen tot GEBHARD, den stichter der abdij van Kettenbach

in 845, verre van onbetwisbaar. Hij laat vier OTTO's vader, zoon, kleinzoon en achterkleinzoon als graven van Worms, de laatste ook als graaf van Lahngou en Trier, op elkander volgen. Mogelijk echter is het, dat de voorvaderen van GEBHART, sedert BERCHARIUS graven geweest zijn in het noordelijk gedeelte van Hameland, 't welk sommigen hebben goedgevonden Saksisch-Hameland te noemen, tenzij EVERHARD van Lahngou door zijn huwelijk met AMALRADE, wier moeder van Friesch-Deensche afkomst is, zijne Hamelandsche graafschappen in het einde der achtste eeuw verkreeg.

De vader van AMALRADE wordt in het leven van bisschop DIEDERIK, door SIGEBERTUS LEVITA genoemd hertog DIEDERIK, een afstammeling van WIDUKIN of WITTEKIND, en in het leven van Koningin MATHILDIS, hare zuster, wordt hij genaamd DIEDERIK graaf in de westelijke streek (in occidentali regione). Hiermede zal een gedeelte van Nederland bedoeld zijn, en werd onder zijne zoons een DIEDERIK vermeld, dan zou de verzoeking groot zijn hem in Holland of Vlaanderen te plaatsen. SIGEBERTUS noemt echter zijne zoons WIDUKIN, IMMED en REINBERN.

De groote BALTHASAR HUYDECOPER heeft, naar wij meenen afdoende, aangetoond, dat de brief bij welchen Koning LODEWIJK het foreest Wasda, dat grootendeels gelegen was in het graafschap van DIEDERIK, aan dien graaf in eigendom geschonken wordt, gegeven is in het jaar 849 en niet in 868.

De heer VAN BOLHUIS stelt dien brief tusschen 966 en 969, maar hij nam ook als bewezen aan, dat de DIEDERIK die dit foseert verkreeg een zoon was van

den Frieschen graaf GEROLF. Hij maakt geen gewag van het bondige betoog van HUYDECOPER. Het land van Waas behoorde tot de oudste bezittingen der graven van Holland. Het werd door FLORIS III aan den graaf van Vlaanderen afgestaan.

Het jaar 849 stemt ook zeer goed overeen met het feit, dat in 884 een graaf DIEDERIK naar Italië gezonden werd, om den Keizer te hulp te roepen tegen de Noormannen, die verwoestend over de Schelde getrokken waren. Dit was 35 jaren na 849, en DIEDERIKS leeftijd behoeft toen niet hooger dan 60 jaren gesteld te worden, als hij, geboren in 825, op een leeftijd van 24 jaren Wasda verkreeg.

BEKA zegt, dat, ten tijde van bisschop HUNGER van Utrecht, het klooster te Egmond door de Noormannen verbrand is, alzoo tusschen 856 en 866. De kerk en het klooster zijn herbouwd door een DIEDERIK. VAN SPAEN nam dat aan.

Een tijdgenoot van DIEDERIK, die in 849 en 884 bekend is, was WALCHER, Zoon van ADELHELMUS, moeders broeder van Eudes graaf van Parijs, op wiens last hij in 892 onthoofd werd. Hij had met anderen een opstand tegen dezen ondernomen en zich te Loudon, in Poitou, versterkt. In de *Ann. Vedastini* wordt hij genoemd een bloedverwant van BOUDEWIJN van Vlaanderen.

Graaf BOUDEWIJN schaakte JUDITH, dochter van KAREL DEN KALE. De Koning was daarover zeer vertoornd en HINC MAR, bisschop van Metz, schreef bij die gelegenheid aan bisschop HUNGER en den Noorman RORIK, die toen in Friesland het grafelijk gezag bezat, om hen aan te sporen, dat zij BOUDEWIJN niet zouden ont-

vangen noch hem eenige hulp verleenen, iets wat onnoodig was, als HINCMAR niet vermoedde, dat BOUDEWIJN zich tot hen wenden zoude. In 861 kwam de verzoening tusschen den Koning en den graaf tot stand.

Ik zal hier deze stof niet verder uitwerken, mij vergenoegende er op te wijzen, dat de Hollandsche graven uit het eerste huis, hoogst waarschijnlijk stamden van een graaf in het tegenwoordige Vlaanderen.

Algemeen neemt men aan, dat de vader van Keizerin MATHILDIS en gravin AMALRADE geweest is THEODERICUS markgraaf in Saksen, die in 983 werd afgezet en in 985 stierf, anderen stelden hem graaf van Oldenburg of Ringelenberg.

Wat daarvan zij, in geen geval heeft men aanleiding te besluiten, dat hij graaf is geweest in Hameland, terwijl, daar hij drie zoons had, vermoedelijk wel een van deze, en niet zijn schoonzoon, hem in de Hamelandsche graafschappen zou hebben opgevolgd.

Tot gemakkelijker overzicht der gemeenschappelijke afstamming diene dit lijstje.

OTTO stierf 642.

EBROIN, hofmeier,
vermoord in 681.

Bovo.

BERCHARIUS,
stierf in 692.

OTTO 756
Zie I. M. KREMER
Orig. Nasoic.

EVERHARD.
Zie SLOET n°. 7.

BRUNHARIUS.

EVERHARD I.
graaf in Hameland
en Nordgou.

V.

1) NETTESHEIM. *Geschichte der Stad und des Ambtes Geldern*. Crefeld 1863.

2) Door huwelijken en koop.

3) LACOMBLET in zijn genealogisch overzicht voor het derde deel zijner oorkonden, s. XIX.

In Meurs lagen de heerlijkheden Frimarsheim, Crefeld, Krakau en Bodberg. In het ambt Reinberg de heerlijkheden Ossenbergh en Alpen en de abdij Camp of Altenkamp.

4) MIRAEUS *Donat. Piarum*. XV.

VII.

1) Die goederen behoorden aan St. MAARTEN te Utrecht. Dat stift ontving terug eene curtis te Willere met de kerk te Bochem en de halve kerk te Fischelo.

2) «BALDUINUS XV Trajectensi Episcopus est electus, filius quidam tradunt Rixfridi comitis Clivensis qui princeps erat egregius.»

BEKA in *Balderico episcopo*, BUCHELIUS teekende daarbij aan :

«Heda dicit oriundum sanguine comitum Clivensium, patre Rixfrido excomite, Bockenbergius Lutgeri vel Luthardi decimi Clivorum Reguli filium Balduini comitis fratrem facit et Vulg. Chron.-Cuspinianum in Arnulphi Imp. sic habet, nescio quo authore de liberis ejus eloquens : Repperi ejus quoque filiam, sed ex qua uxore ignoro Bertham : quam Luthardus ejus nomine primus comes Clivensis, filius EVERHARDI, uxorem duxit duosque filios et ei reperit BALDUINUM I. XI comitem clivensem

et Rixfridum patrem Waldrici Episcopi Trajectensis. Onulphrius hanc Bertham ignorasse videtur. Cum Cuspiniano fere convenit Teschemakerus parte c. Annal. Clivensium etc., nisi quod Episcopum nostrum nominat Balduinum”

Alzoo : Lotharius eerste graaf van Cleve huwde met BERTHA dochter van Keizer ARNULF, bij welke hij won BOUDEWIJN I, graaf van Cleve, en RIXFRIED vader van BOUDEWIJN of BALDERIK bisschop van Utrecht.

ARNULF was gehuwd met ODA dochter van OTTO graaf van Lahngou en ROTRUDIS dochter van Keizer LOTHARIUS I. LUTHARDUS eerste graaf van Cleve zou geweest zijn zoon van zekeren EVERHARD. Gelijk wij zullen zien waren niet een, maar zelfs twee EVERHARDS gehuwd met vrouwen die BERTHA heetten, maar op het eind der 10e eeuw. ARNULF huwde omstreeks het jaar 892, alzoo kan geen van deze BERTHA's zijne dochter geweest zijn. W. HEDA in *vita Balderici* zegt: BALDERICUS ob egregia sua facinora cognominatus Pius, nobili sanguine praefectorum sive comitum Clivensium oriundus, patre excomite, post Radbodem dignitatem cathedrae Episcopalis Trajectensis XV assequitur.

VIII.

1) Bij ALPERTUS, *De diversitate temporum* I, cap 1. »quamvis loco nobilitatus, genere tamen..... (vilis? humilis?)» ALPERTUS was BALDERIK bepaald vijandig. Al wat hij tot nadeel van BALDERIK kon aanvoeren teekende hij op. Er mogt niets goeds van BALDERIK overblijven. In het Oorkondenboek van Bn. SLOET zijn

de bronnen voor de geschiedenis van BALDERIK verzameld. Bij VAN SPAEN kan men die geschiedenis in het Hollandsch vinden.

2) GODFRIED I werd door Keizer OTTO I benoemd tot hertog van Neder-Lotharingen in 959. Hij liet vier zoons na en eene dochter GERBERG, gehuwd aan MENGOSUS stichter van het klooster te Vilich. Zie de stamtafelen.

GODFRIED II, oudste zoon van GODFRIED I, volgde zijn vader op in 964. Hij stierf in 976 zonder afstammelingen. De echtgenoot van praefectus GODFRIED zal eene dochter geweest zijn van GODFRIED I en alzoo zuster van MENGOSUS, vrouw.

3) ALPERTUS, *De diversitate temporum*, noemt BALDERIK en UNROCH, «Anno 1006 Tiela depredata est per piratos.» *Ann. Colonienses* bij PERTZ. *Mon. Script.* I p. 99.

4) In de levensbeschrijvingen van bisschop ADELBOLD bij Beka en Heda komt niets voor van deze veten. BEKA zegt, dat een graaf GODIZO 9 Juni 1018 tegen graaf DIEDERIK van Holland sneuvelde. In een brief van Koning HENDRIK, gegeven in 1064, te vinden bij HEDA in de *Vita Wilhelmi Episc XXI*, vindt men dat het graafschap Bodegraven in leen bezeten werd eerst door WIRICH of UNROCH, daarna door GODIZO en vervolgens door DIRK BAVO. Daar DIRK BAVO in 1015 uit Bodegraven verdreven werd, was zijn voorganger GODIZO zeker daar geen graaf in 1018, maar is naar alle waarschijnlijkheid reeds eenige jaren vóór 1015 overleden. Later zal blijken vermoedelijk in 1011.

In het leven van bisschop MEINWERK wordt ge-

meld, dat zijn broeder graaf DIEDERIK 7 April 1014 op last van zijne moeder, BALDERIKS VROUW, te Uplage vermoord is. Zou die graaf DIEDERIK niet zijn dezelfde persoon als de DIRK BAVO van BEKA? De jaren komen wel niet overeen, maar het verschil is niet groot. Ook wordt getwijfeld aan de waarheid van dezen gruwel.

5) Eene noot bij VAN SPAEN *Inl.* I 128 luidt:

»BALDERICUS comes instituit castrum Zehlem inter Niel et Meer Duffliae, dejecto hoc castro, cum ipsius lapidibus erexit Monasterium ordinis St. Benedicti, nunc vero canonicorum Sifflicensium, quod amplissimis redditibus fundavit et donavit. De cujus prosapia THEODERICUS comes Einsae fratres ALARDUS et GERARDUS cum eorum posteritate sexus utriusque in antiquissimo Missale Ecclesiae de Meer inveniuntur. Cl, M. S. aantek. Vergelijk HOPPE *Beschr. van Cleef.* c. 19. SLICHTENHORST. p. 69. TESCHENMACHER L. I.

6) Uit verschillende oorkonden leert men bezittingen kennen van BALDERIK en ADELA. De meeste dier goederen waren ongetwijfeld afkomstig van WICHMAN den vader van ADELA. Behalve goederen beoosten den Rijn vindt men Antwilre bij Leuvenich, Mereheim bij Keulen, Stockeim, Stockum aan de Maas, Stockem bij Wesel of Stockum bij Duren, Puir: Pier bij Aldenhoven bewesten de Roer.

7) J. C. DITMAR, professor in de geschiedenis te Frankfort. Men zie over dezen LACOMBLET *Urk.* I. Vorbericht V.

8) VAN SPAEN meende, dat die zuster te Kleef woonde.

Kleef is niet bekend voor de XIe eeuw. De parochiekerk is gewijd aan St. Jan. Kerkelijk behoorden onder Kleef Houw, Reesput en Materborn.

Mogelijk heette de slotberg te Kleef vroeger Meregelpen en was een eigendom van BALDERIK, want hij behoorde in 1117 aan Syflik, van welke stichting aartsbisschop FREDERIK van Keulen hem toen door ruiling verkreeg. Op 28 December 1143 was de berg Mergelp in het bezit van het klooster te Bedbur, en 1223 wilde graaf DIEDERIK van Cleve op den berg een slot bouwen, waartoe hij de toestemming van den aartsbisschop behoefde, welke hij verkreeg door het slot open huis en leen te maken voor dien praelaat.

De hofkapel te Kleef werd 1250 gewijd aan St. Nicolaas. Kleef verkreeg eerst in 1242 stedelijke rechten, en derhalve zal het slot op den berg te Kleef niet voor het midden der 13e eeuw gesticht zijn. Men kan een jaar aannemen tusschen 1223 en 1250. Zie over Kleef, dr. A. SCHOLTEN, *Die Stadt Cleve*.

Mogelijk heeft op den berg in den Romeinsche tijd een landhuis gestaan, of een verblijf tot vermaak van de Romeinsche bevelhebbers in deze streek. Hou is misschien Houberg, een der zetels van BALDERIK. Graaf EBRON woonde te Rinderen. Zekerheid dat het slot te Kleef gebouwd is op den berg Meregelpen zou bestaan, als men wist, dat dit slot ooit geweest is een Keulsch leen, bij LACOMBLET is daarvan niets te vinden, 't geen echter niet het tegendeel bewijst.

Waarom noemden zich de graven van Cleve niet b. v. naar Monterberg waar ze vroeger woonden? Ik vermoed, dat te Kleef het veld gelegen heeft op 't welk

van ouds de volksvergaderingen gehouden werden, en het bezit van die gerechts- en vergaderingsplaats een vereischte was om graaf te zijn. Later, bij het verdwijnen der gouen, werd de gewone zetel van den graaf als hoofdplaats van zijn gebied beschouwd. Dit kon niet het geval zijn toen er nog geen steden of sloten bestonden. Al wordt dan de naam van Cleve eerst betrekkelijk laat genoemd, toch is ongetwijfeld die plaats zeer veel vroeger bekend geweest, want een oppidum ontstond toen ter tijd niet in een paar jaren, langzaam ontwikkelden zich toen nog dorpen en steden uit hoven.

Deze onze stelling is ook toepasselijk op Nassau. Ook daar ligt het slot op den berg, en is gebouwd nadat reeds graven van Nassau bekend waren.

De gerechtsplaatsen lagen ongetwijfeld *niet* op die bergen, maar zeer in de nabijheid, op de vlakke, mogelijk zijn ze later marktpleinen geworden, of lagen die plaatsen buiten de stad. Misschien is daarvan te Kleef en te Nassau nog wel iets op te sporen.

IX.

¹⁾ BONDAM in de voorrede van zijn *Charterboek* gist, dat GODESCALK gehuwd met Adelheid, heer van Zutphen een zoon geweest is van dezen WICHMAN. Het is echter niet bekend dat GODESCALK bezittingen had in de buurt van Vreeden. VAN SPAEN kwam daarop terug, *Inl.* I. bladz. 171.

Waarschijnlijk is GODESCALK graaf geweest in Twente. Het eerst zouden de heeren of graven VAN LOON in Westphalen in aanmerking komen als afstammelingen

van WICHMAN, en VAN SPAEN was aanvankelijk daartoe genegen, doch gaf die meening op daar Vreeden noch Boekholt door die heeren zijn bezeten (*Inl.* I 196). Evenwel, in 1085 ontving de abdij van Vreeden van aartsbisschop Koenraad van Keulen, het wereldlijk gericht van Vreeden, en de zetel van den graaf werd toen mogelijk naar Loon verplaatst waar onder Bisschop WERNHER van Munster een slot gebouwd werd, dat in beneficium is gegeven aan GODESCALK van LOON in 1152.

Maar in 1085 lag Vreeden in de graafschap van GERARD, vermoedelijk graaf van Wassenberg. (SLOET *Oork.* 189, noot). Daar Vreeden toen aan het stift kwam, was waarschijnlijk het geslacht van WICHMAN, althans in de mannelijke lijn, uitgestorven.

²⁾ Niet alle goederen in Westphalen, die op de lijst der bezittingen van den graaf van Dalen in 1188 voorkomen, behoeven behoord te hebben tot de nalatenschap van JOLANDE, daar haar zoon, GERARD van Dalen, gehuwd is geweest met SOPHIA van Ravensberg.

X.

¹⁾ Zie VAN DER AA, *Geographisch woordenboek* op Vianen, Monnikhof en Zevenaar.

Het kapittel van St. Marie te Utrecht verkocht aan OTTO, graaf van Gelre, het derde gedeelte zijner goederen tusschen Lek en Linge en zijne curtis Zevenaar 28 December 1255,

OTTO VAN GELRE voorziet in het geval dat CLEMENTIA, weduwe van ARNOLD, genaamd PAPE, of hare kinderen

de curtis Zevenaar, die hij van het kapittel van St. Marie gekocht had, mocht verliezen, 9 April 1256.

DIEDERIK I bisschop van Utrecht, bekrachtigt den verkoop van het kapittel van St. Marie aldaar gedaan aan OTTO, graaf van Gelre, van de goederen te Zevenaar en in het broek van de Bisschopgraaf tot aan de Zederik en van daar tot de Trichtsche Sluis, 16 Juni 1257.

Leksmond en Lanxmeer zijn 21 November 1281 eigendom van graaf REINOUD VAN GELRE.

Dit Zevenaar moet niet langer verward worden met Zevenaar in de Lymers, dat in 1261 als allodium bezeten werd door DIRK LOEF van Cleve, gelijk tot nu toe gedaan is. Dat Zevenaar was tusschen 1047 en 1056 in eigendom geschonken aan ANSELMUS van Molsberg, zoon van WICHARD van Molsberg en vermoedelijk van PONT.

BUHELIIUS teekende aan bij IJsselstein (zie het leven van WILHELMUS EPISC. XXXXI van Beka, 1296-1301) *Oppidum vero tunc temporis adhuc nullum erat, quod Stokius videbatur indicare sed loci jurisdicti (Eyteren vocabatur) à capitulo Mariano clientelari jure pendebat.*

²⁾ De oorlog tusschen Utrecht en Holland is niet begonnen voor dat ADELBOLD bisschop van Utrecht werd, alzoo niet voor 1009.

UNROCH was een dapper man, die, voor hij graaf van Teisterbant was, met lof in Italie voor Keizer OTTO gestreden had. In 1006 of 1009 had hij met BALDERIK het bevel over troepen, die tegen de Noormannen naar Tiel gezonden werden. In 1010 was hij tegenwoordig bij de begrafenis van zijn bloedverwant bisschop ANSFRIED.

Wie hem in Teisterbant heeft opgevolgd blijkt niet. Zoo hij tegelijkertijd met Godizo gesneuveld is, zeker niet Godizo. Beiden zijn dan tegelijkertijd graven geweest, de een in Teisterbant de ander in Bodegraven. De Noormannen deden in 1010 een inval in het Sticht van Utrecht, mogelijk zijn beiden toen gesneuveld.

³⁾ Zie de stamtafel van Bn. SLOET, *Oork.* bladz. 302.

IRMGARDIS was eene dochter van MEGINFRIED van Susa en is gehuwd geweest met EGBERT van Brunswijk, halve broeder van Koning HENDRIK III.

⁴⁾ Hierdoor wordt de betrekking verklaard die bestond tusschen IRMGARDIS gravin van Zutphen en HERMAN graaf van Zutphen tot Adelheid echtgenoot van GODESCALK. De toestand is namelijk deze: MACHTELD, dochter van OTTO, heer en graaf van Zutphen, bragt de heerlijkheid Zutphen ten huwelijk aan LUDOLF Zoon van paltsgraaf Ezo, hunne dochter bragt Zutphen ten huwelijk aan GODESCALK. *Geld. Volksalmanak* 1887 blad. 114.

⁵⁾ HEDA in *vita Burchardi. Ep. XXIII* (1099-1112) zegt: «Cujus genealogiam non inveni.»

⁶⁾ PARINGET. *Memoriaal of beschrijving der stad Grave.*

⁷⁾ FAHNE geeft in zijn *Salm*, en andere werken, gedeelten van genealogiën en de wapens van verscheidene geslachten die RODE, ROTHE, enz. heetten, geen echter dat hier past.

XI.

¹⁾ Het getal der plaatsen van dien naam is legio,

daar wij niet in het bezit zijn van lijsten der goederen van Vilich zullen we zelfs geen gissing wagen.

²⁾ VAN SPAEN, *Inl.* II, bladz. 150 zegt, dat, voor zooveel men weet, de graven van Gleiberg afstamden van FREDERIK, derden zoon van SIEGFRIED heer van Lurenberg. Wij weten niet waar hij dat gevonden heeft. Nergens wordt een SIEGFRIED van Lurenberg aangetroffen, wel een SIEGFRIED van Isenburg, vierde zoon van REINALD I, die door huwelijk in het huis van Arnstein de oude Arnsteinsche goederen verkreeg (*KREMER Orig. Nassoic.* I, 265, noot). Verder zegt VAN SPAEN, dat eene erfdochter in het midden der 14e eeuw Gleiberg en Meerenberg door huwelijk bracht aan JOHAN I, graaf van Nassau, zoodat, volgens hem, die graafschappen in het begin dier eeuw vereenigd waren. Gleiberg was intusschen reeds in het begin der voorgaande eeuw eene bezitting van het Tubingsche huis, en geldt hetgeen hij zegt alleen van Meerenberg. GERTRUDIS, dochter van FREDERIK van Gleiberg, de laatste uit het geslacht Gleiberg, huwde met RUPERTUS van Nassau, zoon van WALERAM, kleinzoon van RUPERTUS Bellicosus.

³⁾ KREMER zegt, dat Giesen een bezitting is geweest van MENGOSUS. Op welke gronden vindt men echter bij hem niet en wij onderstellen, dat hij zich gedeeltelijk vergist heeft, dat zij gedeeltelijk eene was van zijn broeder Hugo.

⁴⁾ Tusschen 1047 en 1056 schonk Keizer HENDRIK II aan zijn getrouwen ANSELMUS een praedium in de villa

Subenhare in de graafschap van Weselo, in vollen eigendom. ANSELMUS heer van Molsberg was een zoon van WICHARD, — volgens KREMER zoon van OTTO en ALEIDIS dochter van WICHARD van Pont of Gelre — de fameuse OTTO van Nassau graaf van Gelre.

Wij komen op dit onderwerp later uitvoerig terug.

5) In eene oorkonde van 7 Juni 1129 komt voor eene CLEMENTIA van Gleiberg, echtgenoot van GERARD van Gelre, 't welk in dien tijd eene onmogelijkheid is. Misschien was zij eene dochter van GERARD van Gelre en gehuwd met een graaf van Gleiberg. In 1141 leefde zij nog met hare kleinzoons OTTO en WILLEM en in 1131 teekende een WILHELMUS comes de Gleiberg. Mogelijk moet men in den brief van 1129 lezen «fratris» in plaats van «mariti» en was toen haar echtgenoot reeds overleden. Dat haar kleinzoon graaf van Gleiberg was, ondersteunt zeer dit vermoeden. Zie FAHNE, *Salm I*, 1. S. 47.

6) FAHNE geeft in zijn *Bocholtz I*, 1. s. 270 eene stamlijst waarin men vindt: IRMENTRUDIS gehuwd met DIEDERIK hertog van Lotharingen en Moselanie, vader van FREDERIK, hertog van Lotharingen, vader van HENDRIK, hertog van Lotharingen, en ALBERO, bisschop van Mets die stierf in 1072, en in zijn *Salm. I*, 1. s. 47, eene andere lijst, waarop vermeld: FREDERIK I graaf in Hessen en aan de Moesel, stierf 1019, was gehuwd met IRMENTRUDIS, kinderen: HENDRIK voogd van Echternach en Maximinus, hertog van Beieren, stierf 1047, FREDERIK II hertog in Neder-Lotharingen, markgraaf van Antwerpen, stierf 1065. GISELBERG graaf

van Salm en Luxemburg, stierf omstreeks het jaar 1058, ADALBERT, bisschop van Mets, stierf 1072, SIEGEBERT stamvader der graven van Saarbrück en DIEDERIK waarschijnlijk stamvader der graven van Gleiberg.

XII.

1) Het afschrift moet gemaakt zijn na 1093, want eerst toen wordt melding gemaakt van een graaf van Cleve, mogelijk veel later. De afschrijver heeft allicht den naam Cleve in de plaats gesteld van een anderen, omdat hij dien beter begreep of vermoedde dat hij beter begrepen zou worden door hen, voor wien hij zijn, over het geheel slordig, afschrift maakte.

2) Het artikel in *l'Art de vérifier les dates* geschreven door den Abbé GRANDIDIER luidt als volgt:

1000. EBERHARD VI succeda à Ugues son frère, dans le comté de Nordgaw. Il est nommé en cette qualité dans le privilège d'OTTON III, pour l'abbaye de Lauresheim de l'année 1000 (LAMEY, in *Cod. Laurenh. Dipl. t. I, p. 148*). Il prend encore le même titre dans deux diplomes de l'empereur HENRI II, de 1004 et 1006, pour les abbayes d'Andlau en de Schuttern. Il décéda, comme son frère, sans posterité, sa femme BERTHE vivait encore en 1068.

Wij hebben deze oorkonden niet gezien, mogelijk is in die van Lauresham wel iets te vinden dat betrekking heeft op Cleve of Meurs.

3) Vermoedelijk WESELO of WERNHER graaf in Lahngou en Hameland. GRANDIDIER zegt in zijne lijst der graven van Nordgou:

1027. WESILON Comte de Nordgou, ne nous est connu que dans un diplôme de CONRAD II donné en 1027, à l'Abbaye de Payerne, dans laquelle il est appelé. HERGOTT, *Tom II*, p. 128.

Over het algemeen zijn de artikelen in *l'Art de vérifier les dates* uitstekend critisch bewerkt, evenwel zijn ook hier vele gebreken. Wij hebben bij het schrijven van «*De graven in Hameland*,» voor Nordgou de opgaven van GRANDIDIER tot grondslag genomen. Wij hebben sedert onderzocht, en kwamen op vele punten tot een ander gevoelen.

Volgens I. M. KREMER sneuvelde WERNHER II van Lahngou in 1066; was de WESILON in Nordgou diens vader, dan zal deze geleefd hebben tot 1035, want in dat jaar vindt men een Hugo graaf in Nordgou, dien GRANDIDIER stelt een zoon van HUGO I (951—984). KREMER stelde de dood van WERNHER I tien jaar later.

Hoe WESILON graaf in Nordgou geworden is blijft onzeker. Was hij gehuwd met eene dochter van EVERHARD VI? Hoe kwam het dan, dat geen zoon hem in Nordgou opvolgde? HUGO was gehuwd met HEDWIG dochter en erfgenaam van LODEWIJK van Dabo of Dagsburg. Mogelijk was hij gedurende eenigen tijd graaf, als voogd over een minderjarige.

4) Dat hij betrekking gehad heeft op Nordgou is wel zeker, daar de door GRANDIDIER vermelde gravin BERTHA, die in 1068 nog leefde, zijne vrouw geweest is en niet die van EVERHARD VI.

5) In die gou, de Molengou, vinden we honderd

jaar vroeger EHRENFRIED. Molbach en Norvenich worden voor identisch gehouden. HERMAN van Norvenich komt voor in 1028, ADALBERT tusschen 1094 en 1141. KREMER geeft in zijne *Orig. Nass. I, p. 192* een geslachtstafel van dit huis (Nuringen) en daarop komt geen HERMAN voor, wel HETZEL na 1032.

In een brief van 1064 vindt men als getuigen Paltsgraaf HERMAN, graaf EVERHARD, graaf HERMAN en zijn zoon, graaf UNROCH, enz. Op de lijst van personen achter dat 1e deel zijner *Urk* (de brief n°. 201) noemt LACOMBLET UNROCH ZOOON VAN HERMAN EN ADOLF vader van HERMAN; die lijsten zijn echter zeer gebrekkig.

*) Het huis Cleve bevat eigendommen buiten de grenzen van het graafschap, later hertogdom; dit spreekt van zelve, 't was 't geval met alle vorstenhuizen. Toch waren de vorsten er op bedacht hunne bezittingen af te ronden, en verkochten en ruilden daarom bezittingen buiten hun gebied, om aangrenzende en enclaves te verwerven.

XIII.

1) Zie over hen VAN SPAEN *O. Inl. II*, bladz. 16 en volgende. VAN BERCHEM neemt geen voogden aan in zijne geschiedenis, wel in zijn *Chronica brevis*.

Wanneer men dergelijke lijsten onderzoekt, zal men tot het besluit komen, dat namen en jaartallen door elkander gehaspeld zijn en twee of meer huizen verward, zooals hier Gelre en Zutphen. Blijkbaar heeft men te doen met mislukte pogingen, om eenheid te brengen in de verschillende fragmenten, terwijl men,

uit gebrek aan echte oorkonden zich bediende van *alle* gegevens, die onder het bereik des opstellers vielen. Daarbij kwam onkunde; men kende noch goed geschiedenis, noch goed aardrijkskunde. Men verwarde personen en plaatsen. Men bezat toen nog niet de hulpmiddelen, die ons nu ten dienste staan. Toch moet men met zulke lijsten en met chronieken rekenschap houden, in zooverre ze soms aanleiding kunnen geven tot eene of andere ontdekking.

2) Deze GERLACH behoorde in Zutphen te huis. Hij was graaf van Godesberg en broeder van WERNHER II.

3) Die tweede OTTO zal wel, even als de derde, moeten geschrapt worden.

4) GERLACH, die volgens deze onderstelling in 1018 sneuvelde, zal terecht de laatste graaf van Zutphen uit dit geslacht genoemd zijn, aangezien zijn zwager LUDOLF, die daar reeds de heerlijkheid bezat, ook het graafschap verkreeg. Na LUDOLFS dood moet het graafschap gekomen zijn aan zijn broeder OTTO, die, toen hij in 1045 het hertogdom Zwaben verkreeg, afstand deed van zijne graafschappen. OTTO stierf in 1047 op het slot Tomburg, dat we later onder de Kleefsche bezittingen terug vinden en werd te Brouweiler begraven.

1046 kwam het graafschap Zutphen met het land van Deventer aan de Utrechtsche kerk. Toen werden graven in Zutphen eerst RUPERTUS en vervolgens diens zoon HERMAN.

ADELHEID, dochter van LUDOLF en MATHILDIS, vrouw van graaf GODESCHALK was, gelijk gezegd is, erfvrouw

van Zutphen. Nadat graaf HERMAN in den geestelijken stand getreden was, werd haar zoon OTTO graaf van Zutphen. Deze stierf zonder oir in 1113 en werd opgevolgd door zijn broeders HENDRIK als graaf en DIEDERIK als heer. Deze graaf schijnt verkregen te hebben losmaking van den Utrechtschen leenband en het graafschap als, ook in de vrouwelijke lijn overgaand erfgoed. Door hunne zuster IRMGARDIS werd de heerlijkheid en het graafschap Zutphen overgebracht in het huis van Gelre. De graven, later hertogen van Gelre bleven zich altijd noemen graven van Zutphen bij hun anderen titel, hoewel administratief het graafschap vereenigd was met hunne overige landen. Ongetwijfeld omdat zij wegens dat graafschap door geen leenband, aan wien ook, verplichting hadden.

5) Graaf OTTO II met den paardenvoet, is de eerst bekende Geldersche graaf, die den ongekroonden eenstaartigen leeuw in zijn zegel nam. OTTO I en zijn zoon GERARD zegelden met drie roode rozen of mispelbloemen in goud. In den beginne zegelden de graven van Cleve met den leeuw in 't schild: DIEDERIK IV en zijn broeder ARNOLD. Ook ANTOING voerde in rood den zilveren leeuw. Een zegel der graven van Nordgou is ons nooit voorgekomen.

XIV.

1) *Mon. Scrip.* XVI. Zie voor dit onderwerp het fragment in het Oorkondenboek van Bn. SLOET n°. 150. Dit standaardwerk is mogelijk het beste in zijne soort. Daar alle weelde bij de uitgaaf vermeden is, is het

daarbij ook voor weinig bemiddelde beoefenaars der Geldersche geschiedenissen bereikbaar. VAN SPAEN zegt *Inl. II*, bladz. 90, dat het handschrift op perkament geschreven is omstreeks het jaar 1154.

²⁾ Antoing. De heeren van Antoing stamden volgens de genealogen af van de burggraven van Gent.

ADALBERT, Zoon van AERNOUD de Gentenaar, graaf van Holland, zou de stamvader zijn van die burggraven. Daar DIEDERIK III, Zoon van AERNOUD, regeerde van 993 tot 1039 kan ADALBERT, moeilijk de vader geweest zijn van GERARD en RUDGER. Beter komt met tijd en geschiedenis overeen, dat hij tot hunne vijanden behoorde. Te Antoing zelf heb ik te vergeefs licht gezocht. Wat hier wordt gegeven berust op artikels in de woordenboeken van MORERI en anderen. Bij VREDIUS vindt men bijna niets van Antoing. Ik meen, dat vroeger de heeren van Antoing afstammelingen waren van EVERHARD, wiens testament MIRAEUS in zijn werk *Diplomatica*, Tom. I. cap. XV, ofschoon zeer slecht, heeft uitgegeven. EVERHARDS Zoon ADELART verkreeg de curtes Cisoing, Confin en Summim in de buurt van Doornik. Bij MIRAEUS, *Supl. Pars Tertia* c. 7. vindt men eene oorkonde waarin verklaard wordt, dat de edelman AMURRICUS met zijne beide broeders aan de abdij van Cisoing geeft zijne villa Arboreta, in het jaar 968.

³⁾ Zie de *Ann. Rhodenses*. VAN SPAEN vermeldt, *Inl. I*. AYELBERTUS stichtte een klooster bij Doornik, St. Nicolas des Prez, dat in 1126 door bisschop NICOLAAS werd voltrokken en vermeerderd. Daarna te Rode een houten kapel in 1104. In 1106 trok WALGERUS naar Jeruzalem

en stierf aldaar. AYLBERTUS stichtte later kerk en klooster Elsbeek in Brabant. Bijzonderheden schijnen in die plaatsen niet te vernemen geweest te zijn, want VAN SPAEN deed er blijkbaar onderzoek. THEYEMO stierf 3 Mei 1111 te Rode. AYLBERTUS 19 September 1122 te Sechten waar hij in de kapel werd begraven.

4) KREMER. *Orig. Nassoic II.* p. 341.

5) WIPERTUS? vader van EGINO en RUDOLF van Achalm?

XV.

1) Men herinnere zich de aanteekening in het oude Missaal te Meer. Wij hebben blz. 166 gegeven wat VAN SPAEN geeft en daar *Einsa* behouden; later veranderde hij dat woord in *ejusque*, of die correctie goed was weet ik niet. Zeker was *Einsa* koren op mijn molen. Dit kon een verbastering zijn van *Hainsaue*, dat is: boschstreek, woudland, en die naam past bij uitstek voor dit woudrijke land, dat door de Bataue gescheiden werd van de Velaue. Als die naam niet ten tijde der Batavieren aan dat landschap gegeven was, zou men er hem voor moeten uitvinden.

WILLEM VAN BERCHEM, kende de aanteekening in het misboek. Men leest in zijn werk *De nobile Principatu Gelriae et ejus Origine*, uitgegeven door Bn. SLOET te 's Gravenhage bij NIJHOFF in 1870.

«Cum enim, secundum aliquos, territorium Duffliae et Zeflica cum suis attinentiis de imperio Noviomagensi fuisse feruntur, hoc stare non videtur, eo quod pristinis temporibus comites Zutphanienses ante edifi-

cationem civitatis et collegii Zutphaniensis, comites de Zeelem dicebantur: de quorum genere quidam dictus BALDERICUS comes, instituit castrum Zeelem inter Nijel et Meer Duffie: de cuius prosopia certos comites Zeelem, videlicet THEODERICUM comitem suisque fratres ALARDUM et GERARDUM, cum eorum posteritate tam masculini quam feminini generis, cuidam antiquissimo missale de Meer in eorum memoriam vidi inscriptos.»

Bijna evenveel onjuistheden als feiten. Het behoeft wel niet gezegd te worden, dat wat VAN BERCHEM vertelt met betrekking tot de graven van Zutphen, die vroeger graven van Zeelem of Zelhem zouden geheeten hebben, uit den duim gezogen is. BALDERIK was geen afstammeling der graven van Zutphen en is nooit graaf van Zutphen geweest, noch van Zeelem, en opzettelijk cursiveert hij de dwaling, dat in het misboek DIEDERIK en zijne broeders afstammelingen of verwanten van BALDERIK, graaf van Zeelem, zouden genoemd worden. Hij had die aantekening gelezen, hij kan dus niet door een ander bedrogen zijn, maar hij bedriegt willens en wetens.

Door onkunde of opzettelijk verwarde hij ook Meer in de Duffel, met Mehr bij Nuis. Uit het *Urk.* van LACOMBLET kan men het een en ander betreffende de geschiedenis van laatstgenoemde plaats verzamelen. Bij hem komen voor DIETRICH Mere 1104, GODEFRIED 1116—1124. ERENBERT 1243—1150 doch niet als graven. Een ARNOLD vicecomes castri Mere wordt vermeld 28 Februari 1166. Alzoo een vicomte, een kloostergraaf. Vroeger had eene deeling plaats tusschen ELISABETH van Randerath en hare zuster HILDEGONDIS gravin van

Mehr, maar die was gravin van Are en verkreeg onder andere goederen ook het castrum Mere. De door haar verkregen eigendommen kwamen later aan de door haar gestichte abdij van Mehr.

Aartsbisschop REINOUD van Keulen bevestigde op den dag der deeling, 22 Februari 1166, de verandering van het slot Mehr in een vrouwenklooster. HILDEGONDE gravin van Are had, met toestemming van haar eenig overgebleven zoon HERMAN, het kasteel en wat daarbij behoorde daartoe afgestaan. Uit een cartolarium der abdij Mehr, ook bij LACOMBLET te vinden n°. 415, leert men het geslacht van HILDEGONDE kennen. HERMAN graaf van Lietberg ging, na den dood zijner gade HADEWIG, met zijne dochter GEERTRUI in het klooster van Dunwald. ELISABETH van Randerath verkreeg, bij deeling der ouderlijke goederen, het kasteel Lietberg met wat er toe behoorde. HILDEGONDE, die met LOTHARIUS graaf van Are gehuwd was, had twee zoons: DIEDERIK en HERMAN en eene dochter HEDWIG. HADEWICH werd non in Dunwald, HERMAN pater in Capenberg en later praepositus aldaar, DIEDERIK werd graaf van Are en heer van Mehr.

HILDEGONDE was alzoo eene geborene gravin van Lietberg. Zij was de eerste die den grafelijkentitel van Mehr voerde, daar Lietberg aan hare zuster kwam en hoewel geen graafschap Mehr bestond, juister zou zij dan ook gravin te Mehr genoemd worden.

En wie was nu de vicecomes ARNOLD van Mehr?

Die ARNOLD was geen ander dan ARNOLD jongste zoon van DIEDERIK III, die in 1194 graaf was van Cleve. DIEDERIK VI stond de advocatie over Mehr en Wese

af aan zijn broeder DIEDERIK LOEF. Die advocatie was afkomstig van DIEDERIK II.

Hier veroorloof ik mij eene kleine correctie op de deelingsoorkonde bij LACOMBLET. HILDEGONDE verkreeg o. a. allodia te Overmunte, Doveren en Gendereth. LACOMBLET vertaalt: Overmunte, Doveren en Ginderich? Terecht plaatst hij achter Ginderich een vraagteken. Het is Genderen bij Doveren in het land van Altena (Noord-Brabant), Overmunte lag aan de Maas.

²⁾ GERARDUS, de castello, quod dicitur Guassenberge et Gozewinus, avunculus ejus de castello, quod dicitur Heinesberge. Bn. SLOET *Oork.* n°. 191.

³⁾ GERARD heet nu eens graaf van Wassenberg dan graaf van Gelre. Men zie daarover het oorkondenboek van Bn. SLOET. GERARD van Wassenberg komt voor in 1083, 1087, 1101, 1118, 1125. In 1118 met zijn Zoon GERARD. In dienzelfden tijd GERARD graaf van Gelre in 1096, met zijn broeder HENDRIK in 1099, GERARD graaf van Gelre in 1107, 1109, 1111, met zijn Zoon GERARD in 1117, met zijn broeder HENDRIK in 1118.

GERARD, die in 1096 met zijn broeder HENDRIK teekent, heet derhalve nu eens graaf van Wassenberg dan van Gelre. GIJSBERT van Gembours zegt dat duidelijk (Bn. SLOET *Oork.* n°. 211), en door de jaargetallen wordt dat vereischt.

In 1117 komt GERARD van Gelre voor met zijn Zoon GERARD. Die Zoon was alzoo geboren vóór 1102 en zijn vader derhalve vermoedelijk vóór 1072. GERARD van Wassenberg had een jaar later ook een Zoon GERARD, die met hem teekende. Beide GERARDS (de vaders)

moeten in 1117 en 1118 niet alleen ongeveer even oud geweest zijn, maar ook in dezelfde levensomstandigheden verkeerd hebben, nl. dat zij toen weduwnaars waren met een mondigen opvolger. Echter heeft men hier zeker niet twee maar één persoon. GERARD, die in 1096 teekent met zijn broeder HENDRIK, moet de eerste graaf van Gelre van dien naam geweest zijn. Zijn vader was toen dood en hij zelf nog ongehuwd, maar hij had in 1117 een zoon GERARD, die meer dan 16 jaar oud en alzoo mondig was; toen was hij weduwnaar en stierf vóór 5 April 1118. Hij werd opgevolgd door zijn zoon GERARD, die op dien dag graaf, maar nog ongehuwd was, althans geen zoon had, daar hij door zijn broeder HENDRIK werd bijgestaan.

⁴⁾ Zie KREMER, *Orig. Nassovic. I.* s. 321 und f.

XVII.

¹⁾ Door het aannemen van dit huwelijk heeft men de verklaring hoe Zevenaar gekomen is aan de graven van Cleve. In onze aantekening op Hoofdstuk X, bladz. 170, zeiden wij, dat DIRK LOEF van Cleve het allodium Zevenaar bezat in 1261. DIRK LOEF had dat goed uit de erfenis zijns vaders verkregen terwijl zijn oudste broeder gegoed werd met Dingslaken, dat van hunne moeder afkomstig was. Dat door grootmoeder of overgrootmoeder Zevenaar in het huis van Cleve gebracht is, is niet aan te nemen, zoodat men van zelf opklimt tot DIEDERIK II.

²⁾ Anno 1119.

³⁾ Volgens BINTERIM und MOOREN, *Die Erzdiocese Köln. Th. I. s. 99.* Over Bedbur zie men de voortreffelijke monographie van Bn. SLOET, *Het hoogadelijk vrij wereldlijk stift Bedbur.* Amsterdam, 1879.

⁴⁾ Bn. SLOET, *Oork.* n°. 267. Deze oorkonde, waarin FOLMER proost van Sijflik een allodium te Hien geeft aan St. MAARTEN te Utrecht is o. a. geteekend door ARNOLDUS advocatus et filius ARNOLDUS.

In 1129 teekende hij mede de acte waarbij Keizer LOTHARIUS aan de burgers van de rijks-villa Duisburg het recht toestaat in het Duisburger woud de steenen te breken, die zij noodig hebben tot het bouwen van huizen en ander werk. Hij is in 1131 getuige in de verklaring van bisschop ANDREAS van Utrecht, dat hij Duiven als parochie gescheiden heeft van Groesen. De graaf van Gelre teekende dien brief niet, zoodat Duiven en Groesen toen Kleefsch waren.

⁵⁾ Bij MIRAEUS, *Op. Dipl. Belg. I.* pag. 174, komt hij voor in eene oorkonde van ANDREAS, bisschop van Utrecht gegeven in 1134 als ARNOLDUS juvenis comes.

⁶⁾ Zie Bn. SLOET, *Oork.* n°. 296 uit de *Ann. Egm.* Men kan die plaats echter, volgens Bn. SLOET, niet vertrouwen.

⁷⁾ LACOMBLET, *Urk.* n°. 404, geeft den voornaam van ALEIDS vader GEBEHARD, die dood was in 1188. Dat GEBEHARD graaf was van Saucebag of Sauceberg leert men uit SLOET's *Bedbur, Oork., II.* ALEIDIS was in 1206 overleden. Zij heeft aan Bedbur gegeven eene curtis Rechem. Was dat Rechem aan de Maas? — BERENGER van Sorbach (Sozbach) is 31 Maart 1125 getuige van

Keizer HENDRIK V bij de bevestiging van eene gift aan de St. Jacob-kerk te Luik. Bn. SLOET *Oork. n°. 245.*

8) Bn. SLOET, *Bedbur. n°. II.*

9) Den 29 November riep Paus GREGORIUS de Duitsche vorsten op om hem tegen de opgestane Romeinen te hulp te komen. De Paus richtte zich o. a. tot den graaf van Gelre, «item comiti Clevensi, ut veniat vel filium suum mittat. In *Oorkonde SLOET 469bis* is GERARD graaf van Cleve getuige. Die oorkonde wordt gebracht op 1223 en derhalve moet hier een of andere ver-gissing bestaan.

10) ERNST noemt haar MATHILDIS, dat zij HADEWICH heette blijkt uit LACOMBLET, *Urk. 490.*

11) Verloofd 22 November 1240.

12) In 1247 den 8 Juni beloofde DIEDERIK bijstand aan aartsbisschop KOENRAAD van Keulen tegen KOENRAAD van Molenark; 22 Mei 1251 sloot hij met aartsbisschop KOENRAAD, die Dorsten wilde bevestigen, een verdrag omtrent zijne rechten op die plaats. Den 15 October 1254 neemt hij deel aan den vrede tusschen aartsbis-schop KOENRAAD en graaf WILLEM van Gulik. Met zijne vrouW ADELHEIDIS kreeg hij van haar vader HENDRIK van Heinsbergen, gelijk hij verklaart op 22 September 1255, ten huwelijk het kasteel Wassenberg, het advo-caatschap van Bon, goederen in Aarweiler, enz. Hij bezwoer 14 November 1259, met aartsbisschop KOENRAAD van Keulen, de graven van Gelre en Gulik en de af-gevaardigden van Utrecht, Berg, Sayn en der stad

Keulen den landvrede gesloten tusschen Gelre en Cleve 13 Mei 1260. Den 29 December 1262 beloofde hij aan de burgers van Keulen bescherming en rechtszekerheid in zijn gebied.

¹²⁾ In eene oorkonde van 7 Mei 1305 komt DIEDERIK voor als levende, maar 17 Maart 1305 is zijne vrouw MARGARETHA weduwe (LACOMBLET *Urk.* n°. 36 en 38). Duidelijk is het, dat men hier eene fout in het jaar heeft der tweede oorkonde. Het moet zijn 17 Maart 1306. OTTO is graaf 16 Mei 1306.

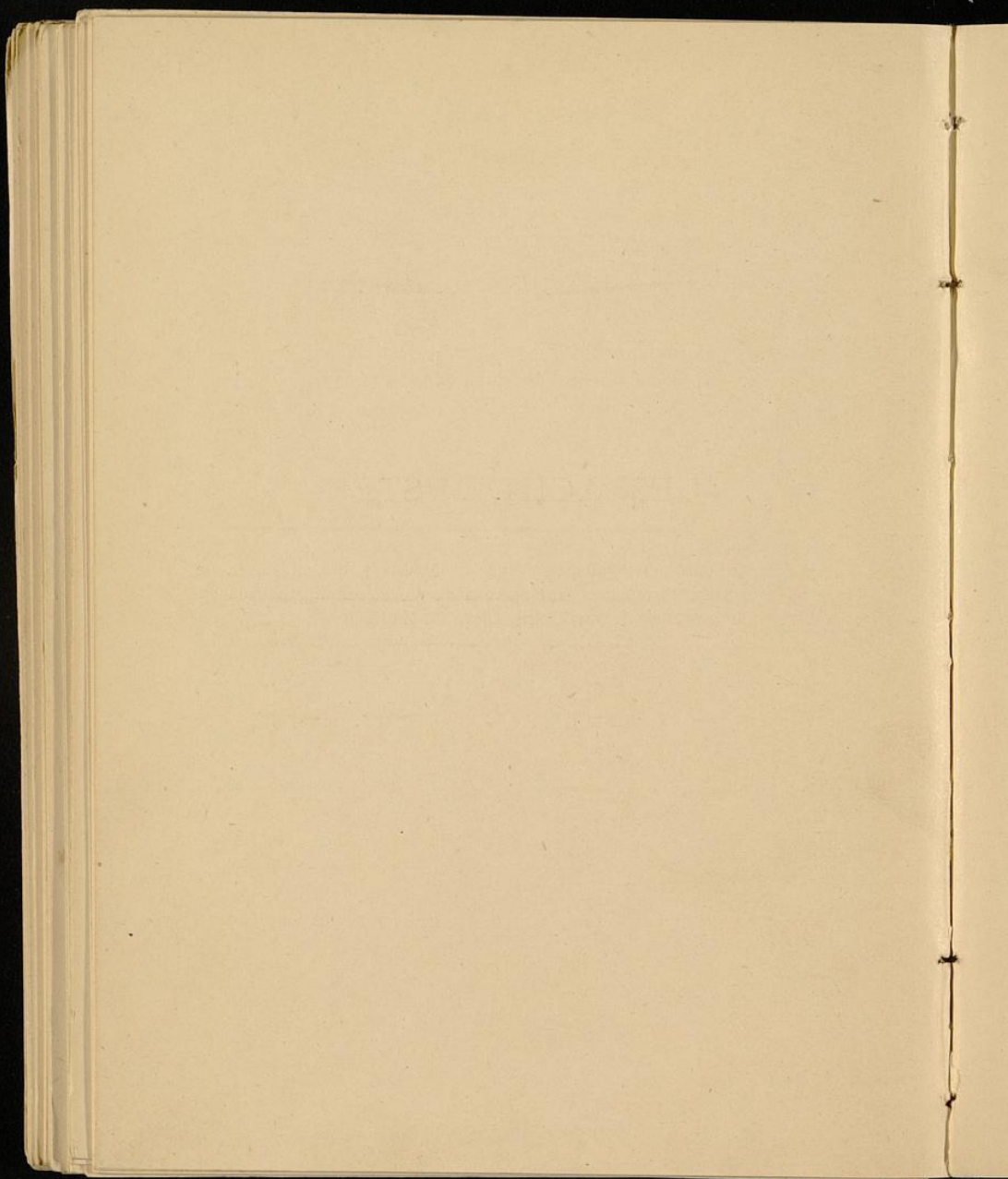
¹⁴⁾ Deze twist had zijn oorsprong in het bouwen van een nieuw slot door graaf ENGELBERT van Arberg, zoon van graaf EVERHARD van der Mark te Holten. De graaf van Cleve beweerde, dat dit binnen zijne heerlijkheid geschied was, en in andere punten die belangstellenden vinden kunnen in de oorkonde bij LACOMBLET III n°. 37. Die oorkonde is in het Nederduitsch opgesteld en gedagteekend 31 Januari 1307.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

GESLACHTSLIJSTEN.

NB. In deze geslachtslijsten zijn slechts over het algemeen de namen opgenomen van personen, die betrekking hebben op de geschiedenis van Gelre, Cleve en Zutphen.

GRAVEN VAN HESPENGOU — LOON.

Everhard, mogelijk een zoon van Everhard I van Hameland en Nordgou, maakt zijn testament in 837, had vier zoons en twee dochters, onder deze:

Rudolf. Adelart, Berenger,
te Cisoing. graaf van Noion en Doornik.

Vermoedelijk stamvader der heeren van Antoing, uit welke afstamden Gerard en Rudger. Zie Hoofdstuk XV.

.....
?
.....

Reinier, graaf. Berenger, graaf van Lomme, leeft nog 932.

Neveling, graaf, is dood 943, Balderik, bisschop van Utrecht.
(Albuinus? 908 in Maasgou.)

Reinier, leeft nog 950. Arnold in 950 graaf in Gennepergou.

Rudolf, graaf in Maasgou, Balderik.
verbannen 966.

Arnold van Los Lodewijk, Godfried Praefectus. N. N.
± 1016. heer v. Pannerden.

Gijsbert en Arnold Balderik, bis- Godfried en eene Graaf Balderik
graven van Los. schop van Luik. dochter gehuwd en eene
aan Wichman. dochter.

AFSTAMMELINGEN VAN GODIZO,

heer van Aspel en Hengsibach.

Godizo is dood vóór 1012. Hij liet geen zoons na maar dochters, en eene weduwe, die hertrouwde met Gerard, een heer aan den Moesel.

Irmentrudis huwt met Rupertus, N. N. huwt vermoedelijk
zoon van Herman, Utrechtsch graaf, met een graaf van Hostade.
graaf van Zutphen in 1045.

Herman, graaf van Zutphen	Rupertus graaf	Irmgardis,
tot 1064. Abt van St. Pantaleon	in 1059, is dood	geestelijke te
te Keulen, stierf 1121.	in 1082.	St. Pantaleon.

Rupertus, graaf,
teekent tusschen
1073 en 1075,
leeft nog 1082.

HAMELAND, HATTUARIE, NORDGOU.

Hugo I achterkleinzoon van Meginhard I, graaf van Nordgou, vermoedelijk heer van Pont.		
Everhard IV 940—951 in Nordgou en Hattuariae.	Hugo, vermoedelijk heer van Pont.	Gontram. Mengosus heer van Gelder.
Hugo II, 951—984 in Nordgou en Hattuariae.		Gerhard, geh. met Eva van Luxemburg, graaf van Elsatien.
Everhard V, 984—996 in Nordgou en Hattuariae.	Hugo IV, 1035—1045.	Lodewijk van Mousson.
Hugo III, 996—1000.	Everhard VI, gr. van Nordgou en Cleve tot 1027.	Louis van Montbeliard 1034—1066 gehuwd met Sophia dochter van Frederik II van Lotharingen.
Berenger Bisschop van Toul. Dochter.		
Hugo II, 951—984.	<i>Anders:</i>	
Everhard V, 984—996.	Hugo.	Bertha heette de grootmoeder van Diederik II van Cleve, waarschijnlijk de moeder der vrouw van zijn vader Gerard II van Wassenberg; deze zal denzelfden naam gedragen hebben als de vrouw van Everhard VI, wier dochter vermoedelijk gehuwd was met Wernher I, graaf over de Lijmers, enz.
Hugo III 996—1000.	Everhard VI 1000—1024 geh. met Bertha.	
	Hugo IV 1035—1049. met Bertha — in Hattuariae, zij leeft nog 1068.	
	Adelheid, geh. aan Hendrik.	

LAHNGOU—HAMELAND.

Everhard, graaf van Lahngou en in Hameland, stierf 2 Mei 992, was gehuwd met Amalrada, zuster van Keizerin Mathildis.

Everhard, gr. v. Lahngou en in Hameland, was mogelijk gehuwd met eene dochter van graaf Wigerik. Stierf 966. Diederik, bisschop van Metz, stierf 983.

Otto gebannen in 966, hersteld na 990. Graaf in Lahngou. Graaf en heer van Zutphen, mogelijk gehuwd met eene dochter van Wichard van Pont (nicht van Mengosus).

Gerlach, gr. van Lahngou, Hessen en Zutphen, sneuvelt 1018. Williburg, gehuwd aan Lutolf van Wulfelingen.

Mathildis vr. van Zutphen huwt Ludolf zoon van Ezo.

Wilringus (Udalricus praepositus urbi, te Keulen in 1032?)

Werner I, graaf in Hessen, graaf in Hameland en Nordgou, geh. met Bertha dochter van Everhard.

Gondebold.

Adelheid van Zutphen geh. met graaf Godescalc.

Arnold van Arnstein. Molsberg en Pont. Wichard Willem van bisshop van Utrecht.

Werner II, gr. in Lahngou, Hessen, Hameland, sneuvelt bij Ingelsheim 1066.

Dochter gehuwd aan Gerard II van Wassenberg.

Otto, gr. v. Zutphen, geh. met Judith dochter van Lodewijk I van Arnstein. Lodewijk van Arnstein. Dochter gehuwd aan Gerard III van Wassenberg.

Judith, geh. met Otto van Zutphen.

NORDGOU—GELRE.

Hugo I graaf van Nordgou 900—940.

Mengosus, graaf, heer van Gelre. Stierf 1001, was gehuwd met Gerberga, dochter van Hertog Godfried.

Amalrade, geh. aan

Herbert van Wetterou + 997. Ermentrudis, geh. aan

Frederik I van Luxemburg.

Gerard, stamvader der
graven van Reinek.
Stierf 1016.

Albertus, Otto van
graaf. Hammerstein.

Hetzel, gr. v. Norvenich
of Nuringen en
Molsbach.

Harderath, Bardo,
graaf van
Meerenberg. Mainz.

Judith, dochter van Otto hertog van Franconie, zuster van
Herbert v. Wetterou was gehuwd aan Hendrik, graaf v. Staden.

Cunegunda, gehuwd aan Siegfried graaf van Walbeck.

Frederik, graaf van Maagdenburg,
gehuwd aan Tietberga.

Oda, gehuwd aan
Gozewijn van Heinsberg.

Hugo, heer van Pont. Na de verbanning van Otto
graaf van Einrichgou. Is bekend van 966—990.

Ulricus of Wilbringus.

Zoon of klein-zoon van Hugo

Arnold, gr. v. Wichard
Arnstein en van
Einrichgou. Molsberg.

Willem van Pont
bisschop van
Utrecht.

Lodewijk I,
graaf van
Arnstein.

Anselmus I v. Molsberg
verkrigt tusschen 1047 met Gerard III
en 1056 Zevenaar. v. Wassenberg.

Gontram. Anselmus II van Molsberg.

Anselmus III 1096.

Anselmus IV
1125.

Henricus 1125 (Vader en groot-
vader worden vermeld 1125).

Anselmus V

Henricus 1174.

Anselmus VI
1206.

Adelheid geh. aan Everhard
van Arburg 1203.

G E L R E — C L E V E .

N. N. zuster van graaf Balderik, huwt een heer of graaf uit de buurt van Doornik, mogelijk een zoon van Amurriens of van een der beide broeders van dezen die vermeld worden in 968.

Gerhard I, burggraaf van Wassenberg, stierf vóór 1051. Misschien gehuwd met eene dochter van Diederik van Bar en Lotharingen.

Gerhard II van Wassenberg, geh. met Bertha dochter van Wernher I v. Lahngou en in Hameland. Is dood 1085.

Berenger. Gozewijn I van Heinsbergen leeft nog 1085. Geh. met Oda van Walbeck.

Diederik I, graaf Alard. Gerhard III, gr. van Wassenberg, brengt Gelre in zijn huis, is dood voor 1094.

Gozewijn II, van Heinsbergen.

Diederik II, graaf van Cleve. Zie tafel Cleve.

Gerhard I, graaf van Gelre, vermoedelijk gehuwd met Bertrade dochter van Turingus heer van Dalen. (Lacomblet I. 247).

Hendrik graaf van Kriekebeek.

Gozewijn III van Heinsberg.

Rudger heeft bezittingen in het land van Cleve, vermoedelijk gehuwd met eene nicht van paltsgraaf Ezo.

Starkerus, Comes miles van Koningin Richiza. Rudger II advocaat v. Brouweiler, geestelijke. Stierf zonder mannelijk oir.

Deze vier *achter-kleinzoons* van Gerard, die uit Vlaanderen naar Wassenberg gekomen is, vermeld in 1104.

Diederik II graaf van Cleve vóór 1093 tot 1117.

Arnold I, gehuwd met Ida, stierf 18 Februari 1135. Eberhard. Diederik van Meurs?

Arnold II
graaf van 1134—1147.Lodewijk
graaf van 1147—1158.Diederik III graaf van 1158—1160.
Gehuwd met Aleid van Sorbach.Hendrik, graaf van
1167—1168 of 1169.Diederik IV,
graaf van 1169—1189.Arnold,
graaf van 1189—1202. Aleid, gehuwd aan
Diederik VIII van Holland.Diederik V Puer, graaf van 1202—1280 gehuwd 1°. met Hadewich van Dinslaken en 2°. met N. N.
volgens Fahne: Hedwig (Mathilde?) van Meissen. n°. 2 mogelijk eene dochter uit Molsberg,
— daar Dirk Loef in 1261 is heer van Zevenaar (het Huis te).Bij 1. Diederik Primo-
genitus, heer van
Dinslaken, sterft vóór
zijn vader.Bij 2. Diederik VI
Senior,
graaf in
1260—1275.Jutta,
gehuwd aan
Waleram IV
van Limburg. Margaretha,
gehuwd aan
Otto van
Gelre. Eberhard,
miles,
mogelijk
een bastaard.

Diederik VI Senior, graaf 1260—1275, gehuwd met Aleid van Heinsbergen.

Diederik VII Primogenitus, graaf van 1275—1306.
Gehuwd 1°. Aleidis dochter van Otto van Gelre,
2°. Margaretha van Kiburg.Diederik,
heer van
Kervenheim. Diederik Loef,
heer en graaf van Huikerode
en Tomburg.Bij 1. Otto, graaf van
1300—1311, gehuwd
met Mechteld van
Virneburg.Bij 2. Diederik VIII,
graaf van 1311—1347,
huwt 1°. Margaretha van
Gelre, 2°. Maria van Gulik.Jan, heer van Linne domdeken te
Keulen, graaf van 1347—1368 was
gehuwd met Mathilde van Gelre. Met
hem sterft het huis van Cleve uit
in de mannelijke lijn. ~~Diederik~~
~~VII.~~Ermgardis, gehuwd
aan Jan XI
heer van Arkel.Bij 1. Elisabeth eerste
gehuwd aan Gerard
van Voorne na
diens dood aan
Otto van Hessen.Ever-
kann-
mik.
Anna
gehuwd
aan
Godfried
van
Arns-
berg. Ern-
gard
gehuwd
aan
Gerard
van
Hornes. Agnes
gehuwd
aan
Adolf
VIII
graaf
van
Berg.

AANMERKINGEN BIJ DE GESLACHTSLIJST
HAMELAND—NORDGOU.

Voor den Ettichonischen stam geven wij deze tafel:

Etticho, Adalric,
Hertog van Elsatiën.

Adalbert hertog
684—690.
Graaf van Sundgou.

Etticho graaf van Nordgou.

Heddo. Albert gr. v. Hugo.
 Nordgou.

Hugbert. Herbert. Everhard. Thetibold.
geen dezer zoons volgde hem op in
Nordgou. — Na Alberik werd daar
graaf Rutelin en na dezen Everhard,
zoon van Bruncharius.

AANTEEKENING BIJ DE GESLACHTLIJST
LAHNGOU-HAMELAND.

Men ziet, dat wij op die lijst na Wernher II geen Udalricus laten volgen, die bij J. M. Kremer als zijn zoon voorkomt. Er is niet aan te twijfelen of na den dood van Wernher II zijn zijne bezittingen gekomen aan Diederik I van Cleve en Gerard van Wassenberg, zoodat hunne moeder geweest is eene zuster of dochter van Wernher II. De leeftijd eischt, dat men aanneemt eene zuster en hare kinderen hadden niet van haar broer kunnen erven, als deze een zoon gehad had. Zoo kunnen dan ook Gerlach von Godesberg en Dudo van Lurenberg geen broers geweest zijn van Wernher II, daar het erfdeel hunner zuster zeker niet zoo groot zou geweest zijn.

Wichard en Arnold worden door Kremer gesteld zoons van Otto, Graaf, gehuwd met Adelheid van Gelre, dien wij schrapten en daarvoor Wilringus in de plaats stelden. Zonder echter daarover voldaan te zijn.

Wichard en Arnold waren in 1034 Graven in de streek waar Nassau ligt, maar Arnolds kleindochter Mathildis huwde met een graaf van Nassau. Kremer stelt met Ulrich zoon van Wernher II, dien hij Graaf van Etchenstein noemt. Volgens hem bestonden zij elkander in den vierden graad. Werd niet in het leven van Lodewijk van Arnstein gezegd, dat Mathildis huwde met een graaf van Nassau, dan zou men mogen onderstellen, dat Nassau door haar in het huis van Lurenburg, dat algemeen als het Stamhuis van Nassau wordt aangenomen, gekomen is.

Dit is echter nu onmogelijk en men zal moeten aannemen, *dat al graven van Nassau bestonden voor het slot te Nassau gebouwd werd*, zooals Graven van Cleve voor het slot te Cleve op den berg aldaar verrees.

Nassau lag in Einrichgou, en was ten tijde van Karel de Grootte een kroongoed (Kremer, *Orig. Nass. II*, Dipl. III), 't was een oppidum waar, (naar Echart, *Franc. Oriental. T. II*, p. 93), in

Karels tijd munt geslagen werd. Was het dan soms een phalsgraafschap zooals b. v. Nijmegen? Maar dan behoorde het niet tot het gebied der Graven van Einrichgou en had zijne eigene Graven, die hun eigen rechtsgebied bezaten, zoodat de echtgenoot van Mathildis daar paltsgraaf kan geweest zijn, zonder dat hij in eenig opzicht aan haar vader verwant was, en Wichard en Arnold mogelijk in het geheel niet in de geslachtlijst der afstammelingen van Everhard graaf van Lahngou te huis behooren, vooral daar de latere twist den burg te Nassau betrof en niet de stad Nassau zelf.

Voor Dudo van Lurenberg, die in 1114 kinderloos stierf, is ons geen graaf van Lurenberg bekend; daar Ulrich van Etchenstein in 1124 stierf, is het zeer goed mogelijk dat hij een broeder geweest is van Dudo, vader der beide graven van Lurenberg, Rupertus en Arnoldus. Wie was nu de vader van Dudo en zijn broeder Giso? Kremer zegt Wernher I. Wij hebben de reden vermeld waarom wij dat niet kunnen aannemen, en uit de door hem aangevoerde oorkonde van 1195 (Dipl. CXXIX) bewijst hij dit ook niet, wel dat de graven van Nassau afstamden van Gerlach, den vader van Wernher I, wien hij zelf nog een tweeden zoon Gondebold, Graaf van Nederlahngou, toeschrijft.

Het ligt niet in ons plan de genealogie van het huis Nassau door J. M. Kremer geleverd hier in haar geheel te onderzoeken; wij beperken ons tot wat betrekking heeft op Gelre.

Zijn Otto, zoon van Otto, Otto gehuwd met Adelheid van Gelre is onhoudbaar. Wij stelden voor dezen een Ulrich of Wilringus in de plaats, maar huiverend. Waren Arnold van Arnstein en Wichard van Molsberg afstammelingen uit het huis van Lahngou, dan kunnen zij dat niet geweest zijn door een denkbeeldigen Otto, mogelijk door een zoon van Everhard graaf in Lahngou, die in 966 stierf. Men vindt dat deze in Lahngou door een Hugo werd opgevolgd, daar zijn zoon Otto voor zijn dood uit Deutschland verbannen was; die Hugo was, zegt hij, „ten minste” graaf van Einrichgou. Otto bleef afwezig van 966 tot 990, alzoo niet minder dan vier-en-twintig jaren. Was hij nu gehuwd met eene dochter van dezen Hugo of Wichard? Wij hebben in de *Graven van Hameland* gemeend dat hij elders gehuwd was, en meenen dat nog. Kremer geeft zich geen moeite afkomst noch afstammelingen van dezen Hugo na te sporen. Wij vermoeden dat die Hugo was een broeder van Mengosus en Heer van Pont, grootvader der graven in Einrichgou, Wichard en Arnold, stamvaders van Molsberg en Arnstein, en dat alzoo de dochters van

Lodewijk I van Arnstein noch van vaderskant verwant waren aan de graven van Nassau noch aan Otto graaf van Zutphen, en derhalve geen bezwaar tegen hunne huwelijken kon bestaan. Wij geven in onze geslachtlijst Nordgou-Gelre eene schets van deze onze meening.

Giesen, zegt Kremer, was het eigendom van Mengosus, het werd later verkocht, en aan dien verkoop in 1206 namen deel Nassau, Molsberg en Tubingen, wel een bewijs dat Nassau en Tubingen door Arnstein een aandeel daarin verkregen hadden.

Zevenaar was in 1261 eene bezitting van Dirk Loef van Cleve, die het mogelijk door zijne moeder- zijne vrouw Loretta van Sarbrück, of door koop verkregen had.

Hoe kwam nu — is onze onderstelling juist — Gerard II aan Gelre, daar Wichard een zoon had? Zou hij door deze vrouw soms wel iets anders verkregen hebben dan Pont en dat wel uit de nalatenschap van haar oom bisschop Willem, en moederlijk erfgoed b. v. Kriekenbeek?

Nettesheim heeft in zijne *Geschichte der Stadt und des Amtes Geldern* aangetoond, dat de curtis Pont aan de Niers, later „ten Boemert” thans Goltenhof geheeten, in de uitgebreide Mark Stralen, het stamslot is geweest der graven van Gelre. Hij komt tot het besluit: De heerenhof Pont was in den Frankischen tijd de woning van een oudvrije, die het grafelijk bewind in die streek, misschien ook de voogdij over het land van Gelder bezat. In den loop der tijden verliet hij zijne landelijke bezitting te Pont en stichtte den burg Gelder naar welken hij bij den ondergang der oude Gou-inrichting den titel graaf van Gelre aannam. Die burg is gebouwd op grond en bodem van Pont.

Bij de branden der kerk van Xanten in 1081 en 1109 is het geheele stiftsarchief aldaar vernield; toch is mogelijk nog wel iets te vinden, en liever dan hier Nettesheim te volgen, zouden wij aannemen, dat te Gelre, evenals te Cleve, evenals te Nassau, het veld gelegen heeft waar de Koninklijke graven te hooi en te gras uit 's Konings naam recht spraken, waar hun rechtsbodem was en dat zij later, toen zij naar onafhankelijkheid begonnen te streven, en trachtten van ambtenaren dynasten te worden, dien zetel overbrachten naar een allodium, een slot dat hun in eigendom behoorde, en dat zij noemden met den ouden naam der vroegere rechtsplaats.